

Ελένη Παπαδάκη

Ένα θύμα των καιρών

Της Χριστιάννας Λούπα

(21-1-2008)

*Μνήσθητι Κύριε: Για την ώρα που η λεπίδα του φονιά άστραψε κι
όλος ο Θεός της Τραγωδίας εφάνη.
Μνήσθητι Κύριε: Για την ώρα που άξαφνα κι οι εννιά αδερφές, εσκύψαν
να της βάλουνε των αιώνων το στεφάνι.
Άγγελος Σικελιανός*

Ποια ήταν η Ελένη Παπαδάκη; Ένα όνομα που στους παλιότερους κάτι θυμίζει, στους νεότερους όμως παραμένει ανεπίτρεπτα άγνωστο, θαμμένο στην αχλή της Ιστορίας, τσαλακωμένο από κακόβουλες φήμες, ίντριγκες και πάθη, που στοίχησαν τη ζωή σε χιλιάδες Έλληνες κατά τη διάρκεια του μισαρού και καταραμένου Εμφυλίου Πολέμου. Ενός πολέμου που γύρισε την Ελλάδα πολλά χρόνια πίσω, τη στιγμή που η υπόλοιπη Ευρώπη, σαν τον Φοίνικα, ξαναγεννιόταν από την τέφρα της.

63 χρόνια πριν, τον Δεκέμβριο του 1944, η Αθήνα είχε μετατραπεί σε ένα απέραντο πεδίο μάχης, όπου αδέρφια σκότωναν αδέρφια, γείτονες κατέδιδαν γείτονες, οδομαχίες ταλαιπωρούσαν τους κατοίκους της πρωτεύουσας, λαϊκά δικαστήρια καταδίκάζαν κόσμο σε θάνατο, καταργώντας κάθε νόμο και δικαίωμα και μια μαζική παράνοια είχε καταλάβει και τις δύο παρατάξεις, που διέπραξαν τα πιο ειδεχθή εγκλήματα.

Ένα θύμα των καιρών, ανάμεσα σε χιλιάδες άλλα, υπήρξε και η κορυφαία ηθοποιός του θεάτρου Ελένη Παπαδάκη. Όταν πρωτοδιάβασα την ιστορία της συγκλονίστηκα τόσο πολύ, που άρχισα να αναζητώ διάφορες πηγές που θα μου έδιναν πληροφορίες για τη

ζωή της και τον άδικο θάνατό της. Κάποιοι ίσως έχουν διαβάσει το εκπληκτικό βιβλίο του Γιώργου Θεοτοκά «Ασθενείς και οδοιπόροι», που αναφέρεται στη ζωή της μεγάλης τραγωδού, βάσει του οποίου γυρίστηκε και η ομώνυμη σειρά στην τηλεόραση με τη μοναδική ερμηνεία της Καρυοφυλλιάς Καραμπέτη.

Η Ελένη Παπαδάκη γεννήθηκε στις 4 Νοεμβρίου του 1903 στην οδό Ιπποκράτους 70Β, σ' ένα νεοκλασικό σπίτι απ' αυτά που κοιτώντας τα σήμερα προσπαθούμε να μαντέψουμε την ιστορία των ανθρώπων που τα κατοίκησαν κάποτε και που συμπτωματικά υπάρχει ακόμα. Μεγάλωσε μέσα σε μια οικογένεια διανοούμενων και η ίδια πήρε πολύ καλή μουσική μόρφωση, μιλώντας μάλιστα τέσσερις γλώσσες. Η μεγάλη της αγάπη, ωστόσο, υπήρξε πάντοτε το θέατρο και τελικά έπεισε τους γονείς της να παρακολουθήσει τα μαθήματα της Δραματικής Σχολής του Ελληνικού Ωδείου ως ακροάτρια.

Το ταλέντο της δεν άργησε να αναγνωριστεί και πολύ σύντομα βρέθηκε να παίζει στο πλευρό «ιερών τεράτων» του θεάτρου, όπως η Μαρίκα Κοτοπούλη, ο Αλέξης Μινωτής, η Κατίνα Παξινού. Οι ερμηνείες της πάντως ως Αντιγόνη, Εκάβη και Κλυταιμνήστρα θα κάνουν το κοινό να παραληρεί, ενώ πλήθος άλλων ρόλων θα την τοποθετήσουν στην κορυφή της πυραμίδας χωρίς καμία αμφιβολία.

Δυστυχώς όμως, δεν θα αργήσει - διορισμένη πλέον στο νεοσύστατο Εθνικό Θέατρο το 1932 - να βρεθεί αντιμέτωπη με απίστευτες αντιζηλίες και παρασκηνιακές ίντριγκες καταξιωμένων συναδέλφων της, που βλέπουν το ανερχόμενο άστρο της σαν απειλή και προσπαθούν με κάθε τρόπο να την παραγκωνίσουν.

Από την Αγγλία, που είχε πάει με την Κατίνα Παξινού και άλλους ηθοποιούς για να δώσουν κάποιες θεατρικές παραστάσεις, έγραφε σε φίλη της: *«Δεν φαντάζεσαι πόσο «καλλιεργημένο» είναι το έδαφος από την Κατίνα για την Κατίνα... Η κατάσταση πάντοτε αηδής».*

Κι ενώ οι κλίκες έχουν στην κυριολεξία βαλθεί να την κατασπαράξουν, τα μίση και τα πάθη των αντίπαλων ιδεολογιών ταλανίζουν τη χώρα μας. Οι διαβολές για το πρόσωπο της Ελένης

διασπείρονται συστηματικά από τους καρεκλοκένταυρους της θεατρικής σκηνής και η «ρετσινιά» της «αντιδραστικής» την εποχή εκείνη είναι η πιο σίγουρη μέθοδος όχι μόνο για παραγκωνισμό, αλλά και για πλήρη εξόντωση.

Ως φιλενάδα του κατοχικού πρωθυπουργού Ράλλη άρχισαν να την παρουσιάζουν λοιπόν οι αντίπαλοί της, κάτι που ανάμεσα στη φανατική αριστερή ιδεολογία της εποχής βρήκε ισχυρό έρεισμα, μια και ισοδυναμούσε με έγκλημα καθοσιώσεως. Η ίδια πάντως δεν παραδέχτηκε ποτέ μια τέτοια σχέση.

Μία πρόγευση λαϊκού δικαστηρίου αποτέλεσε η «δίκη» του Σωματείου των Ηθοποιών στο θέατρο Διονύσια στις 24 Νοεμβρίου 1944. «Θάνατος στην πουτάνα!», ακουγόταν από πολλά στόματα και η Ελένη Παπαδάκη διαγράφηκε από το Σωματείο. Σε επιστολή που έστειλε ωστόσο, προς τη συνέλευση, μια και η ίδια δεν παρέστη για να απολογηθεί, διαβάζουμε μεταξύ άλλων: *«Κατά πόσον η όλη στάσις μου κατά το διάστημα της κατοχής υπήρξεν «αντεθνική, αντισυναδελφική, εγωιστική και απρεπής», δύνανται καλλίτερον από εμέ να διαφωτίσουν την Συνέλευσιν πολλοί εκλεκτοί συνάδελφοι, οι οποίοι, ασφαλώς θα παρίστανται εις αυτήν, αλλά και πολλοί επίσης διακεκριμένοι συνάδελφοι μη προς εμέ φιλικά διακείμενοι, θα ευρεθούν έστω και κατ' ιδίαν σκεπτόμενοι ότι εις πολλές περιπτώσεις η στάσις μου υπήρξε κάθε άλλο παρά αντισυναδελφική ή εγωιστική...»*.

Πράγματι, η «πριγκίπισσα της μοναξιάς», όπως την αποκαλούσαν, κατά τη διάρκεια της Κατοχής λόγω των διασυνδέσεών της, είχε καταφέρει να σώσει πολύ κόσμο ανεξαρτήτως ιδεολογίας, μεταξύ των οποίων τον γιό του γνωστού βιβλιοπώλη Ελευθερουδάκη και τον γιατρό Γιώργο Μουστρούφα, κατοπινό στέλεχος του Υπουργείου Υγείας υπό τον Πέτρο Κόκκαλη στην Κυβέρνηση του Βουνού. Όμως όλα αυτά είχαν ξεχαστεί τόσο γρήγορα...

Η αυλαία για την τελευταία πράξη του δράματος είχε πια ανοίξει. Ο δρόμος ήταν έτοιμος για τον τελικό αφανισμό.

Ολιβερές λεπτομέρειες σκηνοθετούν το προσωπικό της δράμα. Η Ελένη δεν υποδύεται πια κανέναν ρόλο. Πρωταγωνιστεί στο τραγικό τέλος της ίδιας της ζωής της. Την νύχτα της 21^{ης} προς 22^α Δεκεμβρίου του 1944, μέσα σε μια Αθήνα που παραπαίει και κοχλάζει από το μίσος, η άτυχη τραγωδός θα συλληφθεί από τον ΕΛΑΣ και θα μεταφερθεί στο διυλιστήριο της Ούλεν στο Γαλάτσι, που έχει μετατραπεί σε κολαστήριο. Ο «καπετάν Ορέστης» θα βγάλει την καταδικαστική απόφαση: Θάνατος με τσεκούρι!

Ο Βλάσης Μακαρώνας εξ άλλου, που την εκτέλεσε τελικά με περίστροφο, θα δηλώσει αργότερα: *«Δεν λυπήθηκα παρά το γούνινο παλτό της που το πήρε ο Ορέστης»*.

Όταν στις 26 Ιανουαρίου του 1945 άρχισε η εκταφή των πτωμάτων, βρέθηκε και το δικό της μαζί με μερικά άλλα σε έναν λάκκο. Δυο μέρες αργότερα έγινε η κηδεία της στον Άγιο Γεώργιο τον Καρύτση. Μαθητές της Δραματικής Σχολής απέθεσαν κλαριά πάνω στο φέρετρο, ενώ πλήθος καλλιτεχνικού και πνευματικού κόσμου μέσα σε μια φορτισμένη από πένθος κι αγανάκτηση ατμόσφαιρα, παραβρέθηκε στην κηδεία.

Ο Αλέξης Σολομός με τον συγκινητικό του επικήδειο, συμπύκνωσε πολλά μέσα σε λίγες λέξεις: *«...Χρειάζεται να φανούμε μεγάλοι, να φανούμε τέλειοι (...) για να μπορέσουμε να ονομαστούμε χωρίς τύψεις, συνάδελφοι της Ελένης Παπαδάκη (...). Χάσαμε ένα απ' το πιο τρανά κι απ' τα πιο σπάνια καυχήματα της ελληνικής σκηνής - χάσαμε έναν καλό φίλο κι έναν ωραίο άνθρωπο (...). Κοιμήσου ειρηνικά, αγαπημένη φίλη... Ίσαμε επάνω δεν φτάνουν μήτε η αρρώστια μιας εποχής, μήτε μιας φυλής η παραφροσύνη. Μια λέξη ακόμα: συγχώρεσέ μας...»*.